

Ключові слова: копінг, копінг-стратегія, стрес, класифікація, майбутній судноводій.

Ключевые слова: копинг, копинг-стратегия, стресс, классификация, будущий судоводитель.

Key words: coping, coping-strategy, stress, classification, future navigator.

Подано до редакції 12.10.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Курлянд З.Н.

УДК 37.018.46

© 2013

Коченгіна М.В.

РОЗВИВАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Прогресивні тенденції у змісті післядипломної педагогічної освіти, оновлення змісту дошкільної освіти, модернізація підходів до розвитку та виховання дошкільників зумовлюють виникнення нових орієнтирів у процесі підвищення рівня професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів. Так, серед соціально-педагогічних умов розвитку неперервної педагогічної освіти, визначених у галузевій Концепції неперервної педагогічної освіти, названо такі: "...приведення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційної, комунікаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників до вимог інформаційного суспільства та змін, що відбуваються у соціально-економічній, духовній та гуманітарній сфері, у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладах; модернізація навчальної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, що здійснюють підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників, на основі інтеграції традиційних та новітніх технологій навчання, а також створення нового покоління підручників, навчальних посібників і дидактичних засобів" [2].

Одним із дидактичних засобів є освітнє середовище, питання про необхідність існування та функціонування якого в будь-якому навчальному закладі ні в кого не викликає сумнів. Повноцінне предметно-ігрове середовище в дошкільному навчальному закладі допомагає дитині вивчати себе й навколишній світ, розвиває її пізнавальні, інтелектуальні та творчі здібності. Якісне навчальне середовище виступає передумовою формування компетентностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів, умовою та засобом формування професійної компетентності у майбутніх педагогів. Студентів педагогічних вузів знайомлять з технічними та інформаційно-комунікаційними засобами навчання, сучасними навчальними посібниками, класичними виданнями та новинками методичної літератури, наочними дидактичними матеріалами, що використовуються в роботі з дітьми дошкільного віку. У сучасних публікаціях широко розглядаються аспекти створення інформаційного освітнього середовища. А яким має бути розвивальний освітній простір на курсах підвищення кваліфікації вихователів дошкільних навчальних закладів (у подальшому – вихователів ДНЗ)? Чи повинен він відрізнитися від освітнього середовища у навчальному закладі, де вихователі ДНЗ отримували педагогічну освіту?

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... В історії педагогічної думки питання впливу оточуючого середовища на розвиток особистості дитини вивчали А.Дістервег, П.Лесгафт, К.Ушинський та ін. Обґрунтування нетотожності понять "освітній простір" та "освітнє середовище" можна знайти в роботі Ш.Шендрік, на думку якої, відмінність між якими полягає в тому, що середовище – це категорія, для якої притаманна статичність, а простір є результатом конструктивної діяльності, формує та відображає елементи складної системи соціальних зв'язків закладу освіти [4].

Ми приєднуємося до точки зору Ш.Шендрік, хоча й зауважимо, що такий підхід до розуміння освітнього середовища та освітнього простору не є поширеним у фаховій літературі.

На думку А.Каташова, освітнє середовище сучасного закладу освіти – це сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечує саморозвиток вільної й активної особистості, реалізацію творчого потенціалу. Автор вважає, що освітнє середовище виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів навчально-виховного процесу, між якими встановлюються тісні різнопланові взаємозв'язки [3].

Ідеї А.Каташова знайшли логічне продовження в творчому пошуку В.Бикова, який виокремив та схарактеризував підсистеми навчального та освітнього середовища, що перебувають у взаємозв'язку. Згідно з поглядами В.Бикова, складовими структури освітнього середовища є: психолого-педагогічна складова, система основних фондів і засобів оснащення закладу освіти, ресурсна складова, управлінська і нормативна складові. А до складу навчального середовища входять: цільова, змістовно-інформаційна, виховна та технологічна складові, система засобів навчання, навчальні приміщення, в яких відбувається навчально-виховний процес і створюються необхідні умови (психолого-педагогічні, санітарно-гігієнічні, архітектурно-естетичні тощо) [1].

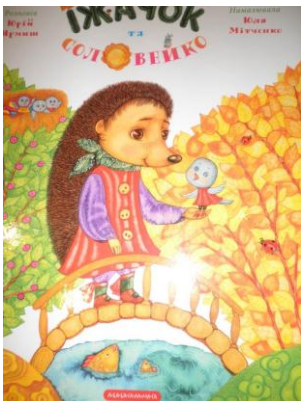
Окремі аспекти створення освітнього середовища у вищих навчальних закладах також розглядали О.Хаустова (вивчала особливості створення духовно збагаченого освітнього середовища в системі післядипломної педагогічної освіти), І.Казанжи (аналізувала специфіку створення виховуючого середовища у

вищому навчальному закладі), В.Кулешова (досліджувала процес розвитку освітнього середовища у вищому інженерно-педагогічному навчальному закладі).

Проте шляхи створення розвивального навчального середовища (у подальшому – навчального простору) у вищому закладі післядипломної неперервної педагогічної освіти для певної категорії слухачів курсів підвищення кваліфікації, а саме, для вихователів ДНЗ, не було предметом широких обговорень серед освітянської спільноти.

Формулювання цілей статті... У нашій публікації ми хочемо висвітлити особливості, механізми та результати створення розвивального навчального простору для слухачів курсів підвищення кваліфікації вихователів ДНЗ. Акцент робитиме на використанні наочних дидактичних засобів навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження... У публікації вживається поняття “розвивальний навчальний простір», під яким ми розуміємо зміст, технологію, процес і результат конструктивної суб’єкт-суб’єктної взаємодії учасників навчального процесу, що ґрунтується на андрагогічних принципах, принципах розвивальної педагогіки, і відбувається у спеціально обладнаних приміщеннях з використанням наочних, технічних та інших засобів навчання і спрямований на розвиток професійної компетентності того, хто навчається.

Тобто, у створенні змісту розвивального навчального простору (у подальшому РНП) для слухачів курсів підвищення кваліфікації вихователів ДНЗ беруть безпосередньо участь самі педагоги. Сам процес створення (добору) нових освітніх продуктів також є розвивальним навчальним простором, оскільки його активними учасниками виступають слухачі курсів підвищення кваліфікації.

Схарактеризуємо послідовність роботи зі створення розвивального навчального простору.

По-перше, треба було визначити зміст розвивального навчального простору. Ми виходили з того, що на курсах підвищення кваліфікації навчаються педагоги, які не тільки мають відповідну фахову освіту, а й певний досвід педагогічної діяльності. Тобто, кожний вихователь ДНЗ, який прийшов навчатися на курси, вже обов’язково працював з дітьми, використовував наочні засоби навчання, створював розвивальне предметно-ігрове середовище (ігрові зони для дошкільників мають

бути в кожній ігровій кімнаті дитячого садочку), застосовував сучасні навчальні посібники під час проведення занять з дітьми тощо. Але відомо, що сьогодні дуже швидкі темпи “старіння” знань, на поповнення яких потрібно значно більше часу – знайти, опрацювати інформацію, використати її. Крім того, відвідуючи дошкільні навчальні заклади під час педагогічної практики, знайомлячись з публікаціями, у яких висвітлюється досвід створення розвивального предметно-ігрового середовища в дитячому садку, вивчаючи передовий педагогічний досвід вихователів ДНЗ, проводячи спостереження за педагогами під час обговорення ними питань організаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу в ДНЗ, ми висунули припущення, що саме добір сучасних іграшок та ігор для дошкільників, дитячих книжок для облаштування ігрового простору є тим питанням, на яке вихователі ДНЗ не завжди можуть самостійно знайти відповіді.

Тому наступним кроком нашої роботи було проведення анкетування вихователів ДНЗ. Для того, щоб уточнити характер актуальних питань, висвітлення яких є предметом професійних інтересів вихователів ДНЗ, і які можна розкрити за допомогою використання наочних дидактичних засобів, було розроблено декілька анкет. Наводимо приклад однієї з них.

Шановна Колего!

Розвиток дитини засобами художньої літератури неможливий без систематичного використання на заняттях і в самостійній діяльності дітей дитячих книжок (оповідань, казок, віршів, науково-художніх творів – казок В.Біанкі, О.Іваненко, Є.Гуцала, М.Сладкова, Є.Чарушина, Г.Скребицького та ін.).

Для вивчення особливостей забезпечення навчально-виховного процесу художньою літературою для дітей просимо дати відповіді на запитання:

1. Чи є у Вас перелік дитячих книжок, з якими обов’язково треба знайомити дітей? а) так; б) ні
2. Якщо такий перелік є, то ким він складений (звідки він)? _____
3. Яким чином поповнюється кількість дитячих книжок у Вашій групі?
 - а) давно не поповнювалася;
 - б) іноді що-небудь (не завжди цікаві книжки, книжки-розмальовки, старі книжки) дарують батьки;
 - в) іноді батьки дарують цікаві й нові книжки;
 - г) я складаю перелік необхідних книжок, і батьки придбають ці видання у необхідній кількості;
 - д) я іноді купую книжки сама;
 - е) я часто купую книжки сама;
 - е) Ваш варіант: _____
4. Чи завжди в методичному кабінеті є дитяча книжка (не хрестоматія), потрібна для проведення заняття?
 - а) завжди;

- б) не завжди, але деякі книжки є;
- в) не завжди, але дитячих книжок в методичному кабінеті багато;
- г) у методичному кабінеті дитячих книжок мало;
- д) у методичному кабінеті дитячих книжок немає
- е) Ваш

варіант:

5. На Вашу думку, у Вашій групі дитячих книжок:
- а) багато різноманітних і якісних;
 - б) багато, але серед них є й нецікаві й неякісні;

- в) книжки є; їх не так багато, але все вони переважно якісні;
- г) книжок небагато, серед них є різні – якісні та неякісні;

- д) мало;
- е) Ваш

Ваш

варіант:

6. Чи завжди Ви можете відрізнити якісну дитячу книгу від неякісної?

- а) так; б) ні; в) Ваш варіант:

7. Ви працюєте: а) у місті; б) у сільській місцевості 8. Дата: _____

Дякуємо за співпрацю!

За допомогою інших анкет визначався рівень готовності вихователів ДНЗ добирати ігри та іграшки для облаштування ігрових зон у приміщенні групи.

Аналіз відповідей респондентів показав, що педагоги не завжди вміють відрізнити якісну дитячу книжку або іграшку від неякісної, добирати розвивальні книжки та іграшки для облаштування ігрової кімнати.

Отримані дані зумовили подальші взаємодії зі слухачами курсів – було розпочато збір неякісних дитячих іграшок та книжок. Вихователі приносили та привозили різноманітну друковану та іграшкову продукцію для дітей. Завдяки такої співпраці було зібрано: фонд якісних художніх видань для дітей дошкільного віку (близько 100 екземплярів); фонд книг, небезпечних або неефективних для розвитку (близько 70 екземплярів); близько 200 дитячих іграшок, небезпечних для розвитку дитини дошкільного віку.

Стисло характеризуємо колекцію якісних книжок. До неї входять майже всі існуючі різновиди книг для дітей: книжки-картинки; книжки-розказки, книжки-іграшки. Серед останнього виду книжок – книжки з пазлами, книжки-вирубки, книжки з рухомими елементами, книжки-панорамки, книжки-театри, книжки-розкладанки, книжки-крутилки, книжки з іграшками, звукові книжки, тканинні книжки, книжки для купання, книжки серії “Розумні магніти”, м’які книжки, інтерактивні книжки, книжки з вставками із хутра, книжки-перевертайки, книжки з апікацією, книжки-зростоміри, книжки-малята, книжки-крихітки, книжки з віконцями, книжки-торохтілки, книжки-домівочки та деякі інші.

Названі видання представлено продукцією видавництва “А-ба-ба-га-ла-ма-га”, “Махаон-Україна”, “Видавництво Старого Лева”, “Ранок” та іншими.

Перелічимо та стисло

характеризуємо деякі видання, що здійснюють регресивний вплив на дитину: друковані художні або мовленнєво оформленні яких не відповідає віку дітей;

видання, зміст, технічне,

друковані видання, що гальмують естетичний та мовленнєвий розвиток дітей (ці книги містять тексти, які або споконвічно не відповідають дітям дошкільного віку, або редаговані редактором таким чином, що від авторського, початкового, тексту

не

залишається нічого художнього); друковані видання, художнє оформлення яких негативно впливає на формування національної самосвідомості (у таких книгах художники неправильно передають особливості національних костюмів – так, що не можливо зрозуміти, людей якої національності зображено); друковані видання, які перевертають уявлення дитини про навколишній світ (на ілюстраціях в цих книгах іноді важко впізнати персонаж); друковані видання, що пропагують уживання алкоголю (заохочення вживання алкоголю здійснюється двома способами: уживанням відповідних речень у тексті та зображенням на ілюстраціях пляшок з горілкою або самогоном на столі); друковані видання, тексти яких можуть спровокувати жорстоке поводження з тваринами; друковані видання, у яких художник “домислює” зміст літературного твору (прикладом таких літературних творів є книги “Червона Шапочка”. У першій книзі зображено не дорослого, страшного вовка, а маленького Вовченятка, якого мисливець вбиває з рушниці, коли той спить; потім з нього знімають шкуру і вішають на рушниці, зв'язавши йому лапки його красивим шарфиком); друковані видання, в яких художник на ілюстраціях неправильно передає зміст літературних творів (прикладом таких книг є книга “Три ведмеді” (на ілюстраціях цієї книги ведмедів зображено злими та агресивними, а в казці Л.М.Толстого характер ведмедів зовсім інший та інші видання).

Усі перелічені книжки використовуються на навчальному занятті на етапі ознайомлення з санітарно-гігієнічними та технічними вимогами до дитячої книги.

Серед іграшок, що негативно впливають на розвиток дошкільника, – іграшки, зовнішній вигляд яких не дозволяє визначити, хто це; іграшки, що перевертають уявлення дитини про навколишній світ; іграшки, які негативно впливають на розвиток емоційної сфери дошкільника, на духовне здоров'я; іграшки, що провокують прояви агресії та жорстокості в дітей.

Книжки та іграшки для дітей, що були зібрані, використовуються на навчальних заняттях “Створення безпечного інформаційного середовища для дитини дошкільного віку”, “Методи та прийоми опрацювання творів художньої літератури з дітьми дошкільного віку”: вихователі вчать проводити психолого-педагогічну експертизу дитячих книжок та іграшок, моделювати батьківські збори відповідної тематики, готувати доповіді перед батьківською аудиторією. В аудиторії, де проводяться навчальні заняття для слухачів курсів, оформлені відповідні динамічні стенди (експонати на них періодично змінюються).

Створення розвивального навчального середовища, у якому провідну роль грають наочні засоби розвитку та виховання дошкільників – книги та іграшки – дозволило впровадити в навчальний процес курсів підвищення кваліфікації вихователів ДНЗ таку педагогічну технологію як музейна педагогіка, застосовувати прийом ділової гри. Завдяки такому підходу, на навчальних заняттях відбувається активна взаємодія між суб'єктами навчального процесу, спостерігається високий рівень мислительної діяльності вихователів ДНЗ, наслідком чого є розвиток конструктивних умінь, розширення педагогічної ерудиції, набуття педагогами досвіду самопрезентації, аргументації своїх думок тощо. Крім того, повернувшись на свої робочі місця, вихователі починають збирати неякісну друковану та іграшкову продукцію для дітей, використовують її в роботі з батьками вихованців. Все це позитивно впливає на створення розвивального предметно-ігрового середовища для дітей.

Висновки... Таким чином, залучення слухачів курсів підвищення кваліфікації вихователів ДНЗ до створення розвивального навчального середовища на курсах, творче використання зібраних експонатів в навчальному процесі позитивно впливає на вдосконалення всіх складових професійної компетентності вихователів ДНЗ, стимулює подальшу самоосвіту педагогів.

Література

1. Биков В.Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем // Інформаційні технології і засоби навчання : зб. наук. праць / за ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. – К. : Атіка, 2005. – С. 5-15.
2. Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
3. Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. – Луганськ, 2001. – 18 с.
4. Шендрик И.Г. Образовательное пространство субъекта и его проектирование. – М. : АПКИПРО, 2003. – 212 с.

Анотація

У статті розглядаються аспекти особливостей і механізмів створення розвивального навчального простору для слухачів курсів підвищення кваліфікації вихователів дошкільних навчальних закладів, характеризуються результати його використання в навчальному процесі.

Анотация

В статье рассматриваются аспекты особенностей и механизмов создания развивающего обучающего пространства для слушателей курсов повышения квалификации воспитателей дошкольных учебных заведений, характеризуются результаты его использования в учебном процессе.

Summary

The article looks at the peculiarities and the mechanisms of creation of an upgrading learning space for the listeners of the refresher course that is intended for the teachers of preschool educational institutions; and characterizes the results of its usage in the learning process.

Ключові слова: розвивальний навчальний простір, слухачі курсів підвищення кваліфікації вихователів дошкільних навчальних закладів.

Ключевые слова: развивающее обучающее пространство; слушатели курсов повышения квалификации воспитателей дошкольных учебных заведений.

Key words: upgrading learning space; the teachers of preschool educational institutions.

Подано до редакції 16.10.13.

УДК 378.032 – 014.6

© 2013

Красовська О.О.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реформування системи вищої освіти України передбачає суттєві інноваційні зрушення в галузі фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи, здатних активно діяти у професійному полі, самостійно шукати нестандартні шляхи розв'язання педагогічних ситуацій, трансформувати та використовувати передовий досвід в конкретній діяльній сфері, тобто бути активною, творчою особистістю. У державних та міжнародних документах з проблем вищої освіти (Конституції України, законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти, Болонській декларації, програмі “Вчитель”) наголошується на необхідності формування нової генерації педагогічних кадрів, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу. Отже, ідея формування творчої особистості майбутнього фахівця в галузі початкової освіти є надзвичайно актуальною.

Сучасна професійна освіта спрямовує майбутніх фахівців початкової школи на формування у себе індивідуально-творчих рис особистості. Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від вчителя глибокого усвідомлення особистісно зорієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації навчально-виховного процесу з усіх дисциплін початкової школи, фахової грамотності, оволодіння інноваційними педагогічними технологіями. Так, у Державній програмі “Вчитель” стверджується: “Перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства неможливий без впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання, максимальної індивідуалізації навчального процесу, створення умов для саморозвитку і самонавчання дітей, осмисленого визначення ними своїх можливостей і життєвих цінностей” [3, с. 2].

Професія вчителя початкових класів містить у собі широкі можливості для творчої реалізації особистості педагога. Професійна підготовка потребує від студентів не тільки потужної системи знань у галузі психолого-педагогічних, фундаментальних, професійно орієнтованих дисциплін та методичних умінь, але й вияву особистісних якостей. Учитель, що володіє високим рівнем індивідуально-творчої продуктивності може віднайти власний стиль у розв'язанні педагогічних ситуацій, володіє унікальними методами і прийомами, підходами до кожної дитини, здатний досягти високих результатів у сфері професійної діяльності у галузі початкової освіти. Отже, сучасна початкова школа потребує особливого креативного вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Природа феномену креативності особистості розкривається через зіставлення та аналіз таких понять, як творчість і креативність. Донедавна в українській психологічній науці було відомим лише поняття “творчість” – продуктивна людська діяльність, що здатна породжувати нові матеріальні та духовні цінності. Термін креативність з'явився в 80-90-тих роках під впливом зарубіжної психологічної школи, яка досліджувала дану проблему з другої половини ХХ століття (П.Торренс, Дж.Гілфорд, Г.Сельє). Уведення в український науковий обіг терміну “креативність” сприяло виокремленню самостійною галуззю дослідження особистісного аспекту творчості.

Креативність у широкому розумінні слова – це сукупність властивостей особистості, що забезпечує її входження у творчий процес. Означений феномен характеризується вченими, як процес виникнення чутливості до проблеми, відчуття дефіциту або дисгармонії наявних знань, визначення проблеми і пошук шляхів її розв'язання. Науковці Д.Богоявленська, Л.Виготський, В.Дружинін, О.Леонтьєв, Б.Теплов тлумачать креативність як творчі здібності, які виявляються в різних видах психічної діяльності людини, і характеризують особистість у цілому або її окремі сторони, а також продукти діяльності, процес їх створення.